

Samenvatting

De Edese Golf Club Papendal, opgericht in 1978, heeft een heel eenvoudige leuze: "Als je een groene baan hebt dan gedraag je je ook als groene club". Komen ze deze belofte na? Dat doen ze zeker. Enige jaren geleden besloot de club de baan om te vormen tot een typische heathland (ofwel heidelandschap-) baan. Thans zijn de eerste positieve effecten van dit proces duidelijk zichtbaar. Open vista's (doorzichten), een toegenomen hoeveelheid heidevegetatie, een meer open rough. Voor wat betreft duurzaam beheer is de club de goede weg ingeslagen. Bij de uitvoering van plannen voor verbouwing van het clubhuis wordt aandacht besteed aan moderne, energiebesparende apparatuur. De duurzaamheids (ofwel GEO-) commissie gaf blijk van kennis van zaken op alle GEO-thema's.

Natuur

De club werd in 1978 opgericht. De oorspronkelijke negen holesbaan werd in 1992 op ongeveer 30 ha aangelegd en in 1992 uitgebreid naar een achttien holes baan (op ongeveer 52 ha). De baan kent hoogteverschillen tot wel vijftien meter. Tot de jaren 1900 kwam op de zanderige bodem voornamelijk heidevegetatie voor; vanaf de jaren '20 van de vorige eeuw werd de grond in cultuur gebracht ten behoeve van de landbouw. De keuze van de club om de baan om te vormen tot een typische heathlandbaan is ingegeven door de geschiedenis van het landschap. Voor deze verandering waren verscheidene maatregelen nodig. Om te beginnen moest de vruchtbaarheid van de bodem aanzienlijk verminderd worden. Hiervoor werd geëxperimenteerd met begrazing door schapen, echter de laatste jaren werd ingezet op het maaien in het najaar en het afvoeren van het maaisel. Als tweede heeft de club het landschap opener gemaakt door het selectief verwijderen van struiken en bomen, waardoor er een aanzienlijk aantal spectaculaire vista's ontstond. Het verwijderen van invasieve exoten maakt ook deel uit van het gedegen geformuleerde natuurbeheerplan. Tijdens mijn bezoek bleken de eerste resultaten van deze verandering indrukwekkend vergeleken met mijn bezoek in 2010/2011. De kleine stukken heidegrond zijn aanzienlijk in omvang toegenomen en tonen en voelen nu veel natuurlijker. Meer dan 200 plantensoorten zijn waargenomen gedurende de laatste jaren, waarvan verscheidene zeldzaam en in Nederland beschermd zijn. Vanaf 2017 zullen de voorkomende plant- en diersoorten op regelmatigere basis worden geïnventariseerd. De greens en de fairways werden aangelegd op voormalige landbouwgrond, met een relatief hoog percentage straatgras (*Poa annua*) als gevolg. Maatregelen om dit percentage omlaag te brengen zijn in het beheerplan omschreven, terwijl, aldus de baancommissie, tekenen van verbetering al waarneembaar zijn. Het is haar wens in het komende decennium te bereiken dat de baan weer wordt gedomineerd door fijne zwenkgrassen die typerend zijn voor de zogenoemde heathlandbanen.

Water

De waterbehoefte op de typische zanderige bodem in Nederland kan groot zijn. De club is er echter in geslaagd haar jaarlijkse waterverbruik binnen uiterst acceptabele grenzen te houden. Er is geen beregeningssysteem voor de fairways aangelegd. Zij worden slechts bij uiterst extreme omstandigheden met behulp van slangen en haspels beregend. Gemiddeld bedroeg het waterverbruik rond de 10.000 kubieke meter voor de voorgreens, greens en tees. Het verdient aanbeveling dit verbruik per baanonderdeel apart te analyseren om de mogelijkheden te onderzoeken het percentage straatgras verder te laten afnemen.

De laatste jaren zijn diverse maatregelen genomen om het drinkwaterverbruik te reduceren, zoals het in gebruik nemen van een waterbesparende afwasmachine en het uitrusten van douches met

waterbesparende kranen. De GEO-commissie onderzoekt thans verdere mogelijkheden om het waterverbruik te verminderen.

Energie

Het enigszins gedateerde clubhuis wordt geleidelijk aan omgebouwd tot een minder energie verbruikend modern gebouw. Op verschillende plaatsen van het clubhuis is LED-verlichting aangebracht. Het plan is om zo spoedig mogelijk een energie audit te laten uitvoeren. In deze audit moet in het bijzonder aandacht worden besteed aan isolatie en de mogelijkheden voor het aanbrengen van zonnepanelen wanneer het dak vernieuwd wordt. Op diverse plaatsen zijn bewegingssensoren aangebracht. Het gebruik van elektrische auto's en fietsen is de afgelopen jaren aanzienlijk toegenomen en het is dan ook niet verwonderlijk dat de club plannen wil ontwikkelen voor de installatie van enkele laadstations. Het gebouw van de greenkeepers is van recente datum en heeft moderne, energiebesparende voorzieningen. Het contract met de energieleverancier eindigt eind 2017 en dan zal besloten worden of men overschakelt op groene energie.

Toevoerketen

Het onderhoud van de baan en de exploitatie van de horeca zijn op de Edese uitbesteed. Echter, tijdens mijn overleg met de verantwoordelijke leidinggevenden werd duidelijk dat zij zich goed bewust zijn van duurzaamheidsaspecten en daar naar handelen. Zo is bij de hoofdgreenkeeper kennis aanwezig omtrent toekomstige wijzigingen in wetgeving op het gebied van pesticidgebruik, en experimenteert hij met zowel alternatieven als met vermindering van het gebruik van bestrijdingsmiddelen in combinatie met dat van bemestingsmiddelen. Niet minder belangrijk is dat het onderhoud duidelijk is omschreven in het beheerplan 2017-2021 waaraan de aannemer gebonden is. Er zijn Key Performance Indicators vastgesteld die de besluitvorming sterk vereenvoudigen. De club vergadert regelmatig met de uitbater van de horeca en de hoofdgreenkeeper. Dit waarborgt dat partijen zich bewust zijn van de verwachtingen van de andere met betrekking tot duurzaamheid. Uit de gepresenteerde gegevens werd duidelijk dat het bemestingsbeleid passend is op dit type baan. Afval wordt ingezameld als en gescheiden in glas, papier, vet en restafval.

Beheer van verontreiniging

De leuze van de Edese: "Als je een groene baan hebt dan gedraag je je ook als groene club", komt ook tot haar recht in de wijze waarop met vervuiling wordt omgegaan. Het gebouw van de greenkeepers en de omgeving daarvan waren tijdens mijn bezoek blinkend schoon. Alle chemische middelen waren volgens de regelen der wet opgeslagen en er werd volgens die regels mee omgegaan. Afvalwater afkomstig van diverse locaties passeert een olie/vetafscheider alvorens in het riool te worden geloosd. Er zijn zones vastgesteld waar niet gespoten wordt, en de club streeft naar zo groot mogelijke beperking van het pesticidgebruik. Zo zijn tien jaar geleden al biologische methoden geïntroduceerd voor de bestrijding van engerlingen:. Denk hierbij aan het aanbrengen van nestkasten voor spreeuwen, die geacht worden natuurlijke vijanden van de engerlingen en hun ouders te zijn, het bevorderen van plantensoorten (*Daucus carota*) die natuurlijke vijanden van engerlingen huisvesten, en het inzetten van nematoden.

Gemeenschap

De club was in 2005 een van de eerste die het Nederlandse Committed to Green certificaat ontvingen, en sindsdien hebben verschillende natuurorganisaties de soortenrijkdom in kaart gebracht. Specifieke onderwerpen op het gebied van de natuur en duurzaamheid worden via de website, de nieuwsbrieven en de plaatselijke media gecommuniceerd. Alle werknemers en leden (marshals) worden in de gelegenheid gesteld om cursussen te volgen over veiligheidsaangelegenheden op de baan en in het clubhuis. Er is een nood evacuatie/reddingsplan beschikbaar op de baan. Thans wordt gewerkt aan een noodplan voor het clubhuis.

Documentatie beoordeeld

- Materiaal voor bewustwording
- Certificeringsrapport
- Reactieplan voor noodgevallen
- Natuur- en milieubeheerplan
- Externe onderzoeken en rapporten
- Interne rapporten
- Nieuwsbrieven

Conclusie

Tien jaar geleden concentreerden de meeste activiteiten op het gebied van duurzaamheid zich op de natuur. Thans wordt meer en meer aandacht besteed aan duurzaam beheer in het algemeen. De club heeft laten zien dat vooruitgang is gemaakt op het gebied van verkleining van de "footprint", en op basis van de informatie die ik tijdens mijn bezoek opdeed ben ik ervan overtuigd dat op deze weg wordt voortgegaan. Ik, Adrie van der Werf, beveel daarom aan dat de Edese Golf Club Papendal het GEO duurzaamheids certificaat opnieuw wordt toegekend.

Hoogtepunten van de certificering

- De club is bezig – en is daar al succesvol in - de baan geleidelijk aan te veranderen in een heathland baan
- Duurzaamheids aangelegenheden (in het bijzonder energiebesparing) maken thans integraal onderdeel uit van het beheer

14 december 2016

Adrie van der Werf, GEOSA, Accredited Verifier